

PLANY, VINDICACIÓ I CANT PER A QUATRE ÉSSERS CIVILS

Hi ha quatre homes bons, justs, demòcrates i republicans —Emili Darder, Alexandre Jaume, Antoni Mateu i Antoni Maria Ques— davant la paret del cementeri de Palma a les sis i mitja de la matinada del 24 de febrer de 1937, fa setanta-set anys.

Hi ha Emili Darder Cànaves, nat a Palma el 1895. Metge per la Universitat de València i doctorat en anàlisis clíniques. Home amb esperit renaixentista que conjuminà els sabers científics i humanistes que practicà i visqué intensament al llarg de la seva vida. Escrivia articles mèdics a la *Revista Balear de Medicina* i articles culturals a *La Nostra Terra* i al *Calendari Mallorquí*. El 1923 fou un dels fundadors de l'Associació per la Cultura de Mallorca, de la qual fou president des del 1925 al 1931. El 1926 era cap de la secció d'epidemiologia de l'Institut d'Higiene i es dedicà a la lluita contra les malalties infeccioses amb innovadores campanyes divulgatives. A les eleccions d'abril de 1931 va ser elegit regidor de l'Ajuntament de Palma pel Partit Republicà Federal de Mallorca i s'encarregà de la sanitat, de la qual reorganitzà tots els serveis municipals i incentivà noves seccions de les Cases de Socors, i de l'educació, amb la creació d'un ambiciós projecte de construccions escolars. El 1931 va fer part de la comissió redactora de l'Avantprojecte d'Estatut d'Autonomia. El desembre de 1933 fou elegit batle de Palma. Continuà donant un fort i modèlic impuls al sanejament, amb la dotació d'aigua i clavegueram, i a l'educació, amb la creació de guarderies i escoles a les barriades. El 1934 fou tresorer del nou partit Esquerra Republicana Balear. Suspès del càrrec de batle el 1934, el reprengué el febrer de 1936. Amador de la llengua i la cultura catalanes, el juny de 1936 signà la Resposta al Missatge dels Catalans. Quan esclatà la guerra fou detingut el 20 de juliol de 1936. Després d'haver sofert una angina de pit i amb el cor molt delicat suportà l'empresonament i una pantomima de consell de guerra que l'acusava a ell i als seus tres companys d'un inventat i fals Pla Lenin per proclamar la dictadura del proletariat a Mallorca. Fou assassinat assegut a una pedra per mor de la seva extrema debilitat.

Hi ha Alexandre Jaume Rosselló, nat a Montevideo el 1879. Fill d'una família acomodada va estudiar dret a les Universitats de Barcelona, València, Madrid i París. El 1904 militava en el Partit Liberal i fou escollit regidor de l'Ajuntament de Palma, càrrec al qual renuncià al cap de poc temps en protesta pel caciquisme polític local. El 1919 s'afilià al PSOE. Practicà una gran activitat periodística col·laborant a *El dia*, *La Almudaina*, *El Socialista* i *El Obrero Balear*. El 14 d'abril de 1931 va proclamar la II República des del balcó de Cort per mor de la malaltia del batle, el seu amic Llorenç Bisbal. A les eleccions generals espanyoles de 1931 i a les de 1933 fou elegit diputat per la coalició republicanosocialista. Tingué una actitud pancatalanista i defensava un

socialisme moderat i pactista. Fou candidat del Front Popular a les eleccions de 1936, però no va aconseguir l'escó. El 19 de juliol de 1936 fou detingut i acusat amb els tres companys republicans del Pla Lenin. Va escriure a la família: *“Mor completament innocent com sabeu. Em maten per les meves idees i accept serenament el paper que m’ha assenyalat el destí”*. Fou assassinat mentre cridava: *“Visca la Revolució Espanyola! Visca el Proletariat Mundial!”*

Hi ha Antoni Mateu Ferrer, nat a Inca el 1901. Fill d'una família pagesa, va ser l'únic de set germans que va poder fer estudis superiors. Va prendre consciència de les idees liberals i republicanes a Madrid on estudià i esdevingué Registrador de la Propietat. Va ser batle d'Inca per la coalició republicanosocialista des de 1932 a 1933. Durant el seu mandat va fer una gran promoció educativa en una línia laica i de retall dels poders dels col·legis religiosos; va crear la biblioteca municipal, el laboratori de la casa Bressol i la banda de música, va construir l'Escola Graduada, l'escola d'Arts i Oficis, la Casa de Socors i va realitzar un projecte per a la conservació dels molins. El 1934 fou un dels fundadors d'Esquerra Republicana Balear. Detingut el juliol de 1936 fou jutjat com un altre dels caps del fals Pla Lenin. Fou assassinat vestit amb les millors robes que tenia i i va caure sota els trets amb un havà als llavis.

Hi ha Antoni Maria Ques Ventayol que va néixer a Alcúdia el 1889. Va ser un empresari ric i actiu. Apoderat de la Banca March i de la Transmediterrània. Tingué negocis internacionals de tabac. Fou un lluitador pel pacifisme i capdavanter del Rotary Club, que comprà la casa de Juníper Serra a Petra. El 1931 deixà el Partit Liberal de Joan March i evolucionà cap al republicanisme. El 1934 fou un dels fundadors i patrocinadors d'Esquerra Republicana Balear. Va ser detingut el juliol de 1936. A la tragicomèdia del judici l'acusaren de tenir preparades dues-centes pistoles —que no foren mai trobades— per fer triomfar la revolució bolxevic. Fou assassinat amb una lúcida i valenta serenitat devora els seus tres companys.

Hi ha l'arrogància assassina d'uns vencedors criminals rabejant-se en el calvari d'uns vençuts torturats i fustigats de paraula i obra,

hi ha el sol que clareja per orient i vol trencat la nit espesseïda per la follia assassina del “movimiento” que recorre Mallorca,

hi ha la misèria humana i la curtor terrible dels centenars de falangistes i de militars, terroristes i colpistes tots, que volen veure de prop l'assassinat de la innocència,

hi ha el rum-rum d'una turba massificada i inconscient —galliner de la mediocritat, claca de la bestiesa— que ensuma la sang,

hi ha quatre republicans que són símbols vius i savis de la llet tendra de la bondat humana,

hi ha quatre demòcrates que estimen amb passió la gent, la justícia, la cultura, la llengua, el país, que defensen la República i que s'han mantingut lleials al govern legalment constituït,

hi ha el feixisme ben avingut que s'obre pas,

hi ha tres homes drets davant una paret i un d'assegut a una pedra,

hi ha un escamot d'homes que els miren amb fusells parats,

hi ha un home que cau en terra,

hi ha un raig de llum que queda dret,

hi ha la solitud d'aquesta pedra que ha sostingut el cos d'un home bo, culte i lliure amb el cap ben alt,

hi ha unes ombres que se'n tornen, amb l'odi i el menyspreu que els afeixuguen,

hi ha uns clavells vermells que s'obren damunt una paret llisa,

hi ha la vergonya de dir-se homes i no poder-ho ser pus mai,

hi ha un camí que duu cap a totes les veritats i totes les ganes de viure,

hi ha un estol d'ametlers blancs de llàgrimes que canten la força de la terra,

hi ha el record dels Agermanats un 7 de febrer de 1521,

hi ha l'enfonsament dels primers indicis de la idea de democràcia a Mallorca,

hi ha Joan Crespí i Joanot Colom amb els seus caps penjats a la Porta Pintada i escarnits pels poderosos,

hi ha un altre home que cau amb una mortalla de bales rancoroses i covardes,

hi ha un raig de llum que queda dret,

hi ha sepulcres pudents que caminen i escupen totes les podridures,

hi ha un crit de llibertat,

hi ha un altre home noble amb la sang desflorada,

hi ha un raig de llum que queda dret,

hi ha els silencis de les pors d'ells mateixos,

hi ha el mestratge de l'exemple,
hi ha el càstig de no poder aguantar-se dret davant un mirall,
hi ha la vida que rebrota amb un somriure silent,
hi ha la vellura que se'n va,
hi ha el son de la justícia atemorida dins els calabossos del govern civil,
hi ha el perfil d'un altre home aferrat als terrossos,
hi ha un raig de llum que queda dret,
hi ha els guants que tapen la sang que no s'esborra,
hi ha els nins que aprenen,
hi ha els joves que tresquen i pregunten,
hi ha qui demana tolerància com qui s'ennuega amb el propi vòmit,
hi ha les dones que cerquen els raigs de llum que han quedat drets,
hi ha els qui s'omplen la boca de democràcia,
hi ha els qui sembren llavors als nous camins que ara comencen,
hi ha els doblers, la costa cruixida i la llengua emmordassada,
hi ha una democràcia formal que no vol anul·lar les sentències dels tribunals franquistes i que no ens deixa cercar i enterrar els humans assassinats per la barbàrie,
hi ha un estat que no vol reconèixer el dret d'autodeterminació,
hi ha la lluita per l'ensenyament i la sanitat públiques,
hi ha la lluita per la dignitat dels treballadors,
hi ha la lluita pels drets de les dones,
hi ha la lluita pel territori violat,
hi ha la lluita per nosaltres mateixos que encara volem ser més nosaltres mateixos,
hi ha uns valors que ens volen arrabassar i que aquests quatre homes mortuus defensen, vindiquen, viuen,
hi ha la seva paraula democràcia que reneix aquí, amb nosaltres sempre seguit,

hi ha el mot república just davant el seu horitzó,

hi ha el sentiment de progrés que ens ensenyen,

hi ha la justícia social que ens construeixen,

hi ha la sanitat i l'educació públiques que ens fonamenten,

hi ha la cultura i el país i la civilització, que és l'aire que tots quatre respiren,

hi ha un home que voldria esquinçar-se la gargamella per cantar-vos, per cantar la claror insigne de la vostra intel·ligència, la bellesa immortal de la vostra bondat, l'elegància subtil de la vostra civilització, cantar la irradiació de les vostres vides que es fan vida, cantar-vos com un glosador de tan vers mestres,

i hi ha Emili Darder, Alexandre Jaume, Antoni Mateu i Antoni Maria Ques,

mortvius,

vius ara i aquí, en aquest temps convuls de lluita inacabable,

i si hi ha un sol gram d'esperança per a nosaltres, un de sol, és perquè ha nascut del seu exemple, de la seva dignitat.